

УДК. 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.15>

ПРЕДМЕТНА ТА СУБ'ЄКТНА ЮРИСДИКЦІЯ У ПЛОЩИНІ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ: ПРОБЛЕМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Іванюра І.С.,

студент 3 курсу факультету юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-3221-8242

Шевченко Д.В.,

студент 3 курсу факультету юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-8568-5851

Хохленкова Є.В.,

студент 2 курсу факультету юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID:000-0002-8157-2339

Іванюра І.С., Шевченко Д.В., Хохленкова Є.В. Предметна та суб'єктна юрисдикція у площині правової визначеності: проблеми в цивільному процесуальному законодавстві.

Дана стаття присвячена предметній та суб'єктній юрисдикції у площині правової визначеності. У статті аналізуються проблеми кризь призму правової визначеності, які виникають під час віднесення тієї чи іншої справи до компетенції судів: загальних, адміністративних та господарських, бо в цивільному законодавстві не закріплено ніяких правил віднесення тієї чи іншої справи до компетенції певного суду.

Україна в 2014 році обрала європейський вектор шляху розвитку, а тому законодавство, зокрема цивільно-процесуальне, має відповідати критеріям правової держави, фундамент якої складає верховенство права. Взаємозв'язок предметної та суб'єктної юрисдикції і верховенства права розкривається через елементи правової визначеності, а саме: ясність, чіткість, передбаченість закону, однозначність його норм, усталена судова практика, обов'язкове виконання рішень суду, остаточність судового рішення.

Значна увага даній тематиці була приділена вченими А. Савчук, О. Ткачук, А. Монаєнко. Авторами було проаналізовано чимало рішень Європейського суду з прав людини і наголошено на тому, що оскільки цивільний процесуальний закон не містить критеріїв розмежування предметної та суб'єктної юрисдикції, тому значної ролі набуває судова практика, яка має бути усталеною

і передбаченою. На думку авторів, це не означає, що Верховний Суд не повинен мати можливості відступати від своїх попередніх правових позицій, адже розвиток судової практики не суперечить належному правозастосуванню, оскільки відсутність еволюційного та динамічного підходу попереджують будь-які зміни чи покращення. Від Верховного Суду в таких ситуаціях вимагається лише надавати більш істотне обґрунтування відхиленню від попередніх правових позицій.

В результаті вивчення наукових праць, судової практики нами було проаналізовано кожний критерій розмежування предметної та суб'єктної юрисдикції, які були вироблені під час здійснення судочинства судами, та наведено приклади із судової практики. Законодавець зобов'язаний закріпити їх на рівні цивільного процесуального закону, що в свою чергу сприятиме довірі суспільства до держави, судової системи, забезпечить належне ставлення до права та закону в цілому.

Ключові слова: судова юрисдикція, предметна і суб'єктна юрисдикція, верховенство права, правова визначеність, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, судова практика, закон.

Ivaniyra I., Shevchenko D., Khokhlenkova Ye. Subject and subject jurisdiction in the plane of legal certainty: problems in civil procedure law.

This article is devoted to the subject and subject-matter jurisdiction in the plane of legal cer-

tainty. The article analyzes the problems through the prism of legal certainty, arising when attributing a case to the competence of courts: general, administrative and economic because the civil legislation does not enshrine any rules of attributing a particular case to the competence of a particular court. Ukraine in 2014 chose the European vector of development, so the legislation, in particular the civil procedure, must meet the criteria of the rule of law, the foundation of which is the rule of law. The interrelation of subject and subject-matter jurisdiction and the rule of law is revealed through the elements of legal certainty, namely: clarity, precision, provision of law, the ambiguity of its norms, established court practice, mandatory execution of court decisions, finality of court decisions. Considerable attention to this topic was paid by scientists A. Savchuk, A. Tkachuk, and A. Monayenko. The authors analyzed quite a few decisions of the European Court of Human Rights and noted that since the civil procedure law does not contain criteria for distinguishing the subject and subject jurisdiction, so a significant role is played by the court practice, which should be established and stipulated. According to the authors, this does not mean that the Supreme Court should not be able to deviate from its previous legal positions, as the development of judicial practice is not contrary to proper law enforcement, as the lack of an evolutionary and dynamic approach prevents any changes or improvements. The Supreme Court in such situations is only required to provide a more substantive justification for deviating from previous legal positions. As a result of the study of scientific works, and court practice, we analyzed each criterion of delimitation of subject and subject-matter jurisdiction, which were made in the exercise of judicial proceedings by the courts, and gave examples from judicial practice. The legislator is obliged to fix them at the level of the civil procedural law, which in turn will promote public confidence in the state, and the judicial system, to ensure the proper attitude to the law and the law as a whole.

Keywords: judicial jurisdiction, subject and subject jurisdiction, rule of law, legal certainty, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, jurisprudence, the law.

Постановка проблеми. Україна проголошена правовою державою в Конституції України, в якій відповідно діє загальноправовий принцип – верховенство права або правовладдя. Він характеризується меншими, але не менш важливими принципами, на один із яких ми у своїй праці звернемо увагу більш детально у взаємозв'язку із одним з правових інститутів цивільного процесу – судової юрисдикції, а саме предметної та суб'єктної. На нашу думку, на сьогодні

саме предметна та суб'єктна юрисдикція викликає найбільше суперечок під час віднесення тієї чи іншої справи до компетенції судів: загальних, адміністративних та господарських, бо в цивільному законодавстві не закріплено ніяких правил віднесення тієї чи іншої справи до компетенції певного суду. А це в свою чергу не узгоджується із принципом правової визначеності, відповідно до якої закон має бути ясным, чітким, судова практика сталою. До того ж ця тема малодосліджена, а тому є актуальною.

Мета статті – проаналізувати взаємозв'язок правової визначеності і предметної та суб'єктної юрисдикції, запропонувати шляхи вирішення проблеми віднесення тієї чи іншої справи до компетенції певного суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Тема предметної та суб'єктної юрисдикції є маловивченою, проте все ж таки є науковці які займаються вивченням цієї тематики. Це насамперед О.С. Ткачук, А.О. Монаєнко, С.Я. Фурса та інші.

Виклад основного матеріалу. У 2014 році Україна взяла курс на євроінтеграцію. Це свідомий вибір нашого народу і результат Революції Гідності. Як наслідок, євроінтеграція сприяє зближенню правових систем: запозиченням досвіду в європейських партнерів, приведенням українського національного законодавства у відповідність до світових стандартів, які сприяли б реалізації правових ідей, у яких закріплено найвищі людські цінності, зокрема такі як права людини та необхідність їх реалізації і відповідний захист їх від порушення третіми особами. Таким соціальним регулятором, який покликаний здійснювати дані функції, є право, яке в свою чергу ґрунтується на певних загальноновизначених засадах(принципах) – відправних вимог для побудови ефективної моделі цивільного процесу, який виконуватиме завдання, що закріплені ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК). Одним із важливих таких принципів, на нашу думку, є правова визначеність, яка хоч і не знайшла свого закріплення в ЦПК, проте є важливим елементом верховенства права. Тому їй варто приділити значну увагу.

Правова визначеність – властива складова права і правового регулювання у різних його сферах, це одна із головних вимог принципу верховенства права, її також називають принципом, головна суть якого полягає в тому, що зміст закону має бути ясным, передбаченим, норми мають бути однозначними, точними, аби людина, проаналізувавши зміст правових норм могла планувати наперед свій варіант поведінки. Принцип правової визначеності сформульований у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як важливий елемент верховен-

ства права. ЄСПЛ неодноразово доходив висновку щодо того, що принцип правової визначеності – один із фундаментальних аспектів верховенства права (рішення у справах «Брумареску проти Румунії» [12], «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» [13], «Рябих проти Росії» [14] та ін.), він передбачає дотримання принципу «res judicata», який є принципом остаточності судових рішень, і повноваження суду щодо перегляду справи повинно здійснюватися з метою виправлення судових помилок, неправильного відправлення правосуддя, а не перегляду по суті. Правова визначеність також визначається як одна із важливих вимог верховенства права у документі «Мірило правовладдя». Важливим є факт, що про правову визначеність не згадується ні слова у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Правова визначеність не означає, що судова практика має бути незмінною. Розвиток судової практики не суперечить належному правозастосуванню, оскільки відсутність еволюційного та динамічного підходу попереджують будь-які зміни чи покращення. Існування встановленої судової практики зобов'язує Верховний Суд надавати більш істотне обґрунтування відхиленню від прецедентного права («Атанасовський проти Колишньої Югославської республіки Македонія», § 38) [15].

В контексті цивільного судочинства такі складові принципу правової визначеності як усталена судова практика, обов'язкове виконання рішень суду, остаточність судового рішення сприяють забезпеченню цього принципу.

У 2016 році була проведена судова реформа, результатом якого було прийняття Верховною Радою України змін до Основного Закону України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів», на підставі якого було створено новий найвищий суд системи судоустрою України – Верховний Суд, який повноцінно запрацював у 2017 році.

На нашу думку, це породило певні проблеми на практиці: з'явилося багато категорій юрисдикційних спорів щодо розгляду справ у порядку цивільного чи господарського судочинства. До суду особи звертаються для захисту і відновлення своїх порушених прав, а тому досить часто постає питання: до юрисдикції якого саме суду звернутися (цивільного, адміністративного чи господарського)? Адже від правильності визначення юрисдикції залежить те, чи розгляне суд твою справу, чи закриє провадження через те, що вона не підлягає розгляду в порядку цього судочинства.

А. Савчук вказує на те, що судова юрисдикція – інститут права, мета якого – розмежувати компетенцію як ланок судової системи, так і видів судочинства [1].

О. Ткачук вказує, що під судовою юрисдикцією потрібно розуміти інститут, який покликаний здійснювати забезпечення доступу до правосуддя у цивільних справах та реалізовувати монополію судової влади, яка знаходить свій вияв у забезпеченні державою кожному, хто перебуває на її території на законних підставах, рівних можливостей у здійсненні права на судовий захист своїх невизнаних, оспорюваних чи порушених прав, свобод та інтересів і відповідно їх відновлення, а також забезпечення рівності перед судом [2, с.357].

Таким чином, судова юрисдикція – це фундаментальний інститут права, який покликаний розмежувати компетенцію видів судочинства, а також забезпечити право кожного на доступ до суду, аби мати змогу ефективно здійснювати захист своїх невизнаних, оспорюваних чи порушених прав, свобод та інтересів і відновити їх.

У нашій праці ми приділимо увагу одному із різновидів судової цивільної юрисдикції – предметної та суб'єктної. Взаємозв'язок предметної та суб'єктної юрисдикції і правової визначеності можна розглядати через цивільно-процесуальний закон і судову практику. Розглянемо спочатку взаємозв'язок предметної і суб'єктної юрисдикції і правової визначеності через цивільно-процесуальний закон.

Правила визначення предметної та суб'єктної юрисдикції у цивільному процесі визначено у ст. 19 ЦПК України, відповідно до якої суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами [3].

Предметна і суб'єктна юрисдикція господарських та адміністративних судів визначається відповідно ст. 20 Господарського процесуального кодексу України та ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України.

Як бачимо, у ЦПК, в ст. 19, прописане загальне правило про те, які справи розглядаються в порядку цивільного судочинства. Наприклад, якщо справи, які виникають із цивільних чи житлових правовідносин, можна відрізнити одну від одної, то трапляються випадки, коли навіть суди не можуть дійти правильних висновків при визначенні юрисдикції.

Варто наголосити, що визначення правильної юрисдикції того чи іншого спору відграє важливе значення. П. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка була ратифікована єдиним законодавчим органом України і тепер є частиною національного законодавства, гарантується кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. В ЦПК України немає детальних критеріїв до визначення питань щодо юрисдикції суду шляхом відмежування інших, які розглядаються за правилами адміністративного або господарського судочинства тощо. Саме в цьому контексті С. Я. Фурса і наголошує на тому, що законодавець просто зобов'язаний внести доповнення в ЦПК і закріпити детальних критеріїв до визначення питань щодо юрисдикції суду шляхом відмежування інших, які розглядаються за правилами адміністративного або господарського судочинства тощо [4, с.60]. Ми підтримуємо дану позицію, адже, на нашу думку, саме так можна забезпечити дотримання принципу правової визначеності, адже тільки ясний і передбачуваний закон зможе це зробити. Тому на даний час цивільно-процесуальний закон не забезпечує дотримання правової визначеності.

Також варто звернути увагу на формулювання у ч. 1 ст. 6 Конвенції: «судом, встановленим законом». На нашу думку, це поняття розповсюджується також і на процедуру визначення приналежності справи до предметної та суб'єктної юрисдикції певного суду. Ця думка підтверджується правовою позицією ЄСПЛ, рішення якого є обов'язковими до виконання в Україні. Так, у справі «Лео Занд проти Австрії» ЄСПЛ вказав, що під терміном «судом, встановленим законом» варто розуміти «всю організаційну структуру судів, включно з (...) питаннями, що належать до юрисдикції певних категорій судів (...)» [5]. Конституційним Судом України у справі від 13.06.2019 № 4-р/2019 була сформована позиція, відповідно до якої «реалізація права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів також має відповідати вимозі стосовно доступності правосуддя, про що зазначено в міжнародних правових документах: Загальній декларації прав людини (ст. 8), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (ст. 14), Конвенції (ст. 6), Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою» [6]. Навіть орган конституційної юрисдикції вказує на те, що треба звертатися і до норм міжнародного права, а тому питання приналежності тієї чи іншої справи має вирішуватися законом, а не судом. У п.п. 107-109 у справі «Куам та інші проти Бельгії» ЄСПЛ вказує на те, що «національний суд не мав юрисдикції судити деяких заявників, керуючись практикою, яка не мала регулювання законом, і, таким чином, не міг вважатися судом, «встановленим законом»

[7]. Це ще раз доводить, що питання приналежності справи до тієї чи іншої юрисдикції має вирішуватися виключно законом, це не повинно підмінятися судовою практикою, оскільки постанова не є законом.

Ми підтримуємо позицію, що предметна та суб'єктна юрисдикція мають визначатися виключно процесуальним законом, в якому мають міститися конкретні вимоги до процедури визначення, а не постановами вищих судів, зважаючи на гарантування права на доступ до суду.

Оскільки в процесуальному законі немає детальних критеріїв до визначення питань щодо юрисдикції суду шляхом відмежування інших, які розглядаються за правилами адміністративного або господарського судочинства, то неформально, де-факто це виконує Верховний Суд. Саме він ставить крапку у питанні щодо віднесення тієї чи іншої справи до юрисдикції певного суду.

Відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Верховний Суд забезпечує сталість і єдність судової практики. Саме через усталену судову практику здійснюється взаємозв'язок предметної та суб'єктної юрисдикції із правовою визначеністю. Усталена судова практика – вимога правової визначеності, що проявляється у її єдності та несуперечливості судових рішень, що у свою чергу сприяє можливості кожному передбачити власну модель поведінки. Проте це не означає, що відступити від правової позиції неможливо. Для такого відступу мають бути тільки вагомі підстави, реальне підґрунтя, тобто суд за відсутності належної причини для відступу не повинен відступати від правової позиції; метою такого відступу може бути лише виправлення тих помилок, що мають важливе значення для судової системи та її розвитку. Наприклад, на відступ від правової позиції можуть впливати рішення КСУ та ЄСПЛ.

На підтвердження позиції, що саме велику роль відіграє Верховний Суд у питанні визначення предметної і суб'єктної юрисдикції вказує кількість правових позицій Великої Палати Верховного Суду. Вона дуже часто розглядає справи про віднесення того чи іншого спору до юрисдикції певних судів. Про це попереджало у своїй доповіді Венеціанська комісія, що створення нового Верховного Суду, який складається із чотирьох касаційних судів різних юрисдикцій, може призвести до численних та часто складних колізій юрисдикції. На думку Венеціанської комісії, для вирішення таких колізій має існувати спеціальний суд для вирішення таких колізій [8]. Так, протягом роботи новоствореного Верховного Суду ним було прийнято близько 500 постанов, в яких було сформовано правові висновки щодо юрисдикційності справ. На нашу думку, це свідчить про низький рівень та ясність процесуальних законів, які нечітко і розпливчато

регламентують систему захисту порушених прав людини і громадянина.

У ст. 403 ЦПК України регламентується підстава перегляду судових рішень Великою Палатою Верховного Суду: порушення предметної чи суб'єктної юрисдикції [3]. Оскільки однією з підстав відмови перегляду судових рішень Великою Палатою Верховного Суду є наявність викладеного висновку у постанові щодо питання предметної чи суб'єктної юрисдикції спору у подібних правовідносинах, тому є підстави вважати, що в майбутньому кількість юрисдикційних спорів зменшиться. Не потрібно забувати про те, що правовідносини досить динамічно розвиваються, а тому можливі випадки відступу Верховним Судом від своїх правових позицій, що ставить під сумнів виконання принципу правової визначеності та доступу до суду. Тому кращим виглядає варіант доповнення ЦПК України детальними критеріями визначення юрисдикції, адже закон є більш стабільним, ніж судова практика.

Це в свою чергу може призвести до порушення реалізація права на судовий захист. І такі ситуації відбуваються досить часто. Є достатньо справ ЄСПЛ, в яких вказується, що наявність юрисдикційних спорів – це порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Вважаємо за доцільне навести декілька справ ЄСПЛ проти України. Перша з них – «Буланов та Купчик проти України». Перший заявник – Буланов – звернувся до суду з позовом до військового комісаріату про перерахунок його пенсії. Справа дійшла до Верховного Суду України, який не розглянув справу, бо, як виявилось, вона не належить до його юрисдикції і роз'яснив позивачу, що потрібно звертатися до Вищого адміністративного суду. Позивач звернувся, проте суд виніс ухвалу про повернення касаційної скарги, оскільки вона була подана поза межами строку на касаційне оскарження і роз'яснив, що ця справа підпадає під юрисдикцію Верховного Суду України. Таким чином позивачу не дали змоги реалізувати своє право доступу до суду і захистити свої права в судовому порядку, оскільки касаційна скарга так і не була розглянута. Інший заявник – Купчик – опинився в аналогічній ситуації, проте у нього спір полягав у стягненні заборгованості із заробітної плати. ЄСПЛ визнав, що було порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, адже у заявників не було доступу до суду касаційної інстанції, оскільки адміністративний суд порушив ухвалу Верховного Суду України, яким було визначено юрисдикцію даної категорії справ і таким чином було поставлено авторитет судової влади. ЄСПЛ також вказує на те, що держава має забезпечити ефективне та швидке вирішення спорів щодо юрисдикції справ через процесуальні засоби [9].

У справі «Шестопалова проти України» заявниця подала цивільний позов про поновлення

на роботі, виплату заборгованості по заробітній платі та відшкодування моральної шкоди. Позов було залишено без задоволення. Справа дійшла до Верховного Суду України, який встановив, що позов має розглядатися у порядку адміністративного судочинства. Адміністративний суд закрив провадження у справі, оскільки справа мала б розглядатися у порядку цивільного судочинства. ЄСПЛ вказав на порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки заявниця не мала доступу до суду через те, що національні суди наводили суперечливі позиції стосовно того, який суд мав юрисдикцію розглядати дану справу [10].

Правильне визначення юрисдикції має важливе значення, оскільки судовий спір може бути вирішено правильно по суті, проте якщо це зробить суд, під юрисдикцію якого не підпадає така справа, то можна говорити про порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки такий суд не є «судом, встановленим законом». Вважаємо за доцільне проаналізувати критерії розмежування предметної та суб'єктної юрисдикції, які були вироблені під час здійснення судочинства судами і які мають бути обов'язково закріплені на законодавчому рівні в процесуальному законі.

Перший із критеріїв – наявність/відсутність прямої вказівки в законі про розгляд справ в порядку іншого судочинства. На це особливо необхідно звертати увагу, оскільки досить часто законодавець конкретні справи виносить в окрему статтю процесуального закону, і розглядаються вони тільки в порядку певного судочинства. Наприклад, стаття 20 Господарського процесуального кодексу прямо вказує, які справи розглядаються в порядку цивільного судочинства. Так само в статті 20 Кодексу адміністративного судочинства України вказано перелік справ, які розглядаються в порядку адміністративного судочинства. Тому необхідно спочатку звертатися до цих актів, перевірити, чи нема серед цього переліку справи, яку необхідно розглянути і вже тоді з'ясувати, чи буде розглядатися така справа в порядку цивільного судочинства, адже в певних випадках цей критерій може визначити юрисдикцію справи.

Другий критерій – наявність чи відсутність спору про право. Спір про право – суперечність, зовнішній вияв неспівпадіння в правових переконаннях сторін щодо існуючих прав та обов'язків або з приводу наявності (відсутності) правовідносин чи їх змісту та викликана цим неспівпадінням протилежна їх поведінка. Варто констатувати, що майже завжди в цивільному процесі є спір про право, крім наказного та окремого провадження.

Третій критерій – характер спірних правовідносин, з яких виник спір, та суб'єктний склад. В цивільному процесуальному законі це прописано у ст. 19. Даний критерій досить непростий,

оскільки досить часто саме від його визначення залежить юрисдикція суду, який розглядатиме справу. Варто зазначити, що досить багато помилок при визначенні характеру спірних правовідносин допускають суди, що потім є підставою для скасування рішень суду та закриття провадження у справі після оскарження таких рішень (ч. 1; 2 ст. 377 та ч. 1, 2 ст. 414 ЦПК України). Суди плутають адміністративну та цивільну юрисдикцію лише через те, що одним із суб'єктів спору про право є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, а на характер спірних правовідносин не звертають уваги, оскільки вважають, що раз є суб'єкт владних повноважень, то це автоматично адміністративна юрисдикція. Велика Палата Верховного Суду у справі від 23.10.2019 № 352/536/17 висловила так: «Участь суб'єкта владних повноважень є обов'язковою ознакою класифікації спору як публічно-правового. Однак сама по собі така участь не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим і відносити його до справ адміністративної юрисдикції». Цивільна юрисдикція характеризується саме приватно-правовим характером відносин, з яких виникає спір. У вищезазначеній справі Верховний Суд висловився з цього приводу так: «Приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи особистого немайнового інтересу учасника таких відносин. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу конкретного суб'єкта, що підлягає захисту у спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень» [11]. Тобто спочатку треба визначити характер спірних правовідносин, з яких виник спір, а вже лише потім суб'єктний склад.

Висновки. На підставі всього проаналізованого можна зробити такий висновок: правова визначеність – сукупність вимог до органів державної влади, змісту правових актів, здійснення правосуддя. Взаємозв'язок предметної та суб'єктної юрисдикції і правової визначеності можна розглядати через цивільно-процесуальний закон і судову практику. На рівні закону питання предметної та суб'єктної юрисдикції майже не врегульовано, адже нема чітких критеріїв її визначення. Тому законодавець перекладає цю ношу на Верховний Суд, який має забезпечувати сталість і єдність судової практики. Проте досить часто судова практика змінюється – і це призводить до певної невизначеності, що не відповідає принципу правової визначеності. На нашу думку, запропонований підхід, що пов'язаний із закріпленням критеріїв визначення предметної та суб'єктної юрисдикції, що були напрацьовані

в результаті судової практики, лише сприятиме довірі суспільства до держави, судової системи, забезпечить належне ставлення до права та закону в цілому.

Правильне визначення юрисдикції має важливе значення, оскільки судовий спір може бути вирішено правильно по суті, проте якщо це зробить суд, під юрисдикцію якого не підпадає така справа, то можна говорити про порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки такий суд не є «судом, встановленим законом». На нашу думку, правильне визначення юрисдикції має стати фундаментом, на якому має будуватися увесь розгляд справи. Тому на початку справи суди та адвокати мають приділяти максимальну увагу питанню визначення юрисдикції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савчук А. Визначення підсудності справ: чи єдина практика судів? Веб-сайт. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7532/print/> (дата звернення 10.05.2022).
2. Ткачук О.С. Проблеми реалізації судової влади в цивільному судочинстві: монографія. Харків: «Право», 2016. 600 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. ст. 492.
4. Фурса С. Я. Юрисдикція, підвідомчість і підсудність в проекті нового ЦПК України. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 7 липня 2017 р. Київ: ВД Дакор, 2017. С. 56-64.
5. Визначення підсудності справ: чи єдина практика судів? Веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/195495_viznachennya-pdsudnost-sprav-chi-dina-praktika-sudv (дата звернення 10.05.2022).
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Глуценка Віктора Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України від 13 червня 2019 року №4-р/2019. Веб-сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS19013.html (дата звернення 10.05.2022).
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Куам та інші проти Бельгії» від 22 червня 2000 року. Веб-сайт. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=255> (дата звернення 10.05.2022).
8. Спільний висновок № 588/2010 Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухвалений Венеційською Комісією на 84-ому пленарному за-

- сіданні (Венеція, 15–16 жовтня 2010 р.). Веб-сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU10109.html.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Буланов та Купчик проти України» від 9 грудня 2010 року. Веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_664#Text (дата звернення 10.05.2022).
 10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шестопалова проти України» від 21 грудня 2017 року. Веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c61#Text (дата звернення 10.05.2022).
 11. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі №352/536/17 від 23 жовтня 2019 року. Веб-сайт. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85443560> (дата звернення 10.05.2022).
 12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Брумареску проти Румунії» від 28 жовтня 1999 року. Веб-сайт. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=103> (дата звернення 10.05.2022).
 13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» від 23 вересня 1998 року. Веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_106#Text (дата звернення 10.05.2022).
 14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рябих проти Росії» від 3 грудня 2003 року. Веб-сайт. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm> (дата звернення 10.05.2022).
 15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Атанасовський проти Югославської республіки Македонія» від 24 липня 2003 року. Веб-сайт. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm> (дата звернення 10.05.2022).